

Nová náboženská hnutí v Japonsku - osnova

Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D. (havlicek.mail@gmail.com)

Určeno pro potřeby kurzu RLB401 Náboženství světa II: Východ. Není určeno k dalšímu šíření! Důležité informace jsou v textu zvýrazněny.

- termín *nová* náboženská hnutí (NNH) neznamena, že tato hnutí nenavazují na starší tradice, právě naopak
- vznikají přibližně od poč. 19. století do současnosti
- zakladatelem/zakladatelkou je obvykle charismatická osobnost, jíž jsou přičítány zvláštní schopnosti
- typickým prvkem je léčení nemocí nemedicínskými, spirituálními prostředky – těmi NNH řeší i obecné životní problémy. Příčiny nemocí a neštěstí jsou „spirituální“ či „neempirické“ – např. „nečistoty“ či „poskvrny“ (důležitý koncept i v tradici šintó, které však není k NNH počítáno)
- nauka bývá jednoduchá, určená „pro každého“, nabízí jednoduchý postup, jak se zbavit problémů – jednoduchý rituální postup, např. recitace určitého posvátného textu
- jednoduchá nauka umožňuje misionářské aktivity – řada japonských NNH působí v Evropě, USA (např. Tenrikjó, Sóna gakkai)
- příslušenství k určité skupině NNH nebývá exkluzivní – členové se mohou účastnit i aktivit jiných nábož. směrů
- v NNH nebývá jednoznačně vymezená vrstva kněží
- řada NNH má významné středisko, poutní místo (např. město Tenri pro hnutí Tenrikjó)
- NNH jsou velmi tvořivá, flexibilní, kombinují prvky z různých nábož. směrů
- v japonštině se pro NNH užívá termín *šinkó šúkjó* 新興宗教, „nově vzniklá/é náboženství“, nebo *šin šúkjó* 新宗教
- **od poloviny 70. let se objevují nová hnutí, pro která se někdy používá označení *šin šin šúkjó* 新新宗教 (新々宗教), čili „nová nová náboženská hnutí (např. hnutí Óm šinrikjó)**

Tenrikjó 天理教 („Učení božské moudrosti“)

- založeno 1838, zakladatelka Nakajama Miki 中山 みき (1798-1887)
- **Nakajama bývá označována i jako Ojasama**, či „Ctihodný rodič“ nebo „Ctihodná matka“
- centrum hnutí se nachází ve městě Tenri 天理市, jižně od Nary, nazýváno rovněž Ojasato neboli „Rodný domov“
- Nakajama byla považována za medium božstva Tenri ó no mikoto 天理王命 („Pán božské moudrosti“), někdy též označovaného jako Ojagami 親神 čili „Bůh - rodič“
- skupina přívrženců Nakajamy původně byla jednou ze třinácti státem uznaných škol v rámci tzv. *kjóha šintó* – k šintó se Tenrikjó hlásilo až do 70. let 20. století, kdy se naopak od tohoto náboženského směru zcela distancovalo
- nauka: uctívání božstva Tenri ó no mikoto zbaví lidi utrpení a povede k nastolení božské domény šťastného života. Božstvo také odhalilo Nakajamě u městečka Tenri přesné místo, kde byl stvořen člověk. Toto místo zvané *džiba* je střediskem kultu a je označeno posvátným pilířem označovaným jako *kanrodai*. Právě toto místo, kde podle nauky Tenrikjó vznikl člověk, je důvodem, proč je Tenri označováno jako Ojasato či „Rodný domov“. Povede-li člověk život bez zlých myšlenek a bez „poskvrn“, obdrží zázračnou pomoc od božstva Tenri. Důležitým prvkem je myšlenka „zametení prachu“ či „poskvrn“, jejichž odstranění díky moci božstva Tenri přivodí štěstí a uzdravení z nemocí. Náplní duchovního života má být kromě každodenní úcty k bohu také pouť k místu stvoření (*džiba*)
- posvátné texty: Nakajama – Ojasama sepsala učení ve dvou textech. *Mikagurauta* („Písňe posvátných tanců“), obsahující 12 písní a prolog. Ty jsou recitovány během zvláštních tanečních obřadů zvaných *kagura zutome* či *teodori*. Druhým spisem shrnujícím nauku Tenrikjó ve formě básní je *Ofudesaki* („Špička štětce“).
- www stránky hnutí: <http://www.tenrikyo.or.jp/>

Sóka gakkai 創価学会 („Společnost tvorby hodnot“)

- založil 18. listopadu 1930 učitel Makiguči Cunesaburó 牧口 常三郎 (1871-1944) a jeho žák a přítel Toda Džósei 戸田 城聖 (1900-1958)
- vychází z učení buddhistické školy Ničiren šóšú 日蓮正宗

- Makiguči a Toda na základě buddhismu Ničirenovy školy vyvinuli systém „vzdělávání tvorby hodnot“
- k propagaci svého systému založili nejprve společnost *Sóka kjóiku gakkai* 創価教育学会 („Vzdělávací společnost pro tvorbu hodnot“), přejmenovanou v roce 1937 na *Sóka gakkai*
- za války oba uvěznění, Makiguči zemřel, Toda po propuštění obnovil organizaci
- velký rozvoj hnutí po roce 1945, vykazuje na 750 000 členských domácností
- hnutí v 50. a 60 letech terčem kritiky: razantní způsoby získávání členů, politické aktivity politické aktivity
- v roce 1964 hnutí zakládá stranu Kómeitó 公明党 („Strana čisté vlády), později se hnutí od této politické strany otevřeně distancuje
- od r. 1960 je vůdcem Ikeda Daisaku 池田 大作 (nar. 1928) – kontroverzní osobnost, kritika kultu osobnosti, který kolem sebe vytvořil
- hnutí zahrnuje cca 10 milionů domácností v Japonsku, asi 1 milion v zahraničí
- v r. 1975 založena *Sóka gakkai International (SGI)* – šíření hutí do zahraničí
- v r. 1991 se SGI odděluje od buddhistické školy Ničiren šóšú – dostává se do konfliktu s kněžstvem této školy (pokusy Ikedy Daisaku o vliv na doktrínu Ničiren šóšú – konflikt s kněžstvem, Ikeda prohlášen za heretika – mj. i pro veřejně deklarovaný obdiv k Ódě na radost – kněží dokonce nechali zničit hlavní chrámovou budovu v centru školy Ničiren šóšú, kterou financovala SGI)
- nauka: cílem je realizace osobního štěstí členů prostřednictvím buddhistické praxe podle Ničirenova učení, vybudování pokojné společnosti založené na zavedení buddhistické nauky v kultuře a vzdělávání. SG hlásá nauku o příchodu „Třetí civilizace“, šťastné, pokojné společnosti, která bude založena na buddhistických hodnotách. Učení SG zahrnuje „3 velké tajné zákony“: *Kaidan* (místo výuky a uctívání – chrám Taisekidži u hory Fudži, který je poutním centrem), *Gohonzon* (posvátný svitek s vyobrazením mandaly z chrámu Taisekidži), *Daimoku* (mantra *Namu mjó hó renga kjó* – mantra je vyjádřením úcty k učení obsaženému v posvátném textu buddhistické Lotosové sútry). Denní recitace mantry *daimoku* je nejdůležitější praxí – „zpívání“ mantry *Namu mjó hó renga kjó* přinese člověku štěstí, zdraví a blahobyť
- webové stránky hnutí: www.sgi.org

Óm šinrikjó オウム真理教 („Óm učení pravdy“)

- **známé zejména útoky jedovatým sarinem v tokijském metru 20. března 1995**
- **zakladatelem a vůdcem je Asahara Šókó 麻原 彰晃**, „slepý guru“, narozen na Kjúšú r. 1955
- nejprve se živí akupunkturou, nepřijat na univerzitu, stává se členem nového hnutí Agonšú 阿含宗, začal se zabývat taoismem, věšteckými praktikami
- v r. 1984 Asahara opustil Agonšú – byl nespokojen se svým pokrokem, v témže roce zakládá ve čtvrti Šibuja středisko jógy, v r. 1985 se začal prohlašovat za vykupitele, nárokuje si zvláštní schopnosti
- Asahara tvrdí, že jej indický bůh Šiva (toho Asahara ztotožňuje s Ádibuddhou, původním, prvotním buddhou) jmenoval božstvem Abirakecu no mikoto – božstvem světla, vůdcem božské armády. Šiva kromě toho uložil Asaharovi úkol vytvořit dokonalou společnost – „Království Šambhaly“, do nějž vstoupí jen ti, kteří se budou řídit Asaharovou naukou
- v r. 1986 zakládá se stoupenci hnutí Óm šinsen no kai („Společnost óm čisté pravdy“), ve stejném roce přejmenované na Óm šinrikjó
- Asahara přitom čerpá z velkého množství zdrojů – kromě učení Agonšú např. z tibetského buddhismu, hinduistických, taoistických a křesťanských textů, z Nostradama (např. představa Soudného dne – Armageddonu), Asahara se prohlašuje za Vykupitele, Krista tohoto věku
- Asahara přilákal do řad Óm řadu vzdělanců – absolventů univerzit. badatelé se ptají, jak tento fakt vysvětlit: a) intelektuální rozvoj vede k zanedbání spirituální, emocionální dimenze a k frustraci, b) elitářství talentovaných – jako učedníci óm jen potvrzovali a prohlubovali pocit nadřazenosti a výjimečnosti
- r. 1986 Asahara navštěvuje Himálaje – poté se prohlašuje dokonale probuzeným, při další cestě do Indie se setkává v Dharamsale s dalajlamou
- Asahara postupně dospívá k názoru, že Armageddon je neodvratný – cílem již není zachránit lidstvo, ale úzkou skupinu vyvolených, kteří vybudují novou civilizaci Asahara buduje středisko hnutí ve vsi Kamikuišiki na úpatí Fudži, kde hodlá budovat i atomové kryty. Buduje systém vlády s jednotlivými ministerstvy – on sám je hlavou vlády, která má po Soudném dnu převzít kontrolu nad budováním nové civilizace. Hnutí získává zbraně v bývalé SSSR. Asahara předpovídá přesněji datum

Armageddonu – r. 2000, jedinou cestou k přežití je stát se vyšší bytostí – následovat učení Óm – umožní odolat nukleárním, chemickým i biologickým zbraním

- 27. června 1994 zabil první útok sarinem v městě Macumoto 7 osob
- **20. března 1995 útok v pěti soupravách tokijského metra** – zahynulo 12 osob. Při razii v centru hnutí objeveny chemické a biologické zbraně (viry eboly, chemikálie k výrobě sarinu, který by mohl usmrtit několik milionů lidí)
- v r. 2000 mění skupina název na Alef, má cca 1500 členů
- web hnutí: <http://english.aleph.to>

Literatura k dalšímu studiu:

Anderson, Richard W. (1991). “What Constitutes Religious Activity? (I).” In *Japanese Journal of Religious Studies* XVIII/4: 369–372.

Astley, Trevor (2006). “New Religions.” In Swanson, Paul L. and Chilson, Clark, eds. “*Nanzan Guide to Japanese Religions*”. Honolulu: University of Hawaii Press, 91 – 114.

Clarke, Peter B. (1999^a). *Bibliography of Japanese New Religions with Annotations and an Introduction to Japanese New Religions at Home and Abroad*. Richmond: Japan Library, Curzon.

Clarke, Peter B. (1999^b). *Japanese New Religious Movements in Brazil: From Ethnic to ‘Universal’ Religions*. In Wilson, Bryan R. and Cressell, Jamie, eds. *New Religious Movements: Challenge and Response*. London, New York: Routledge, 197 – 210.

Earhart, Byron H. (1982). *Japanese Religion: Unity and Diversity. Third Edition*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Hardacre, Helen (1986). *Kurozumikyō and the New Religions of Japan*. Princeton: Princeton University Press.

Hardacre, Helen (1989). *Shintō and the State. 1868 – 1988*. Princeton: Princeton University Press.

Hardacre, Helen (2006). “State and religion in Japan.” In Swanson, Paul L. and Chilson, Clark, eds. *Nanzan Guide to Japanese Religions*. Honolulu: University of Hawaii Press, 274–288.

Hori, Ichiro (1968). *Folk Religion in Japan. Continuity and Change*. Chicago: Chicago University Press.

Kasahara, Kazuo (ed.) (2001). *A History of Japanese Religion*. Tokio: Kosei Publishing.

McFarland, Horace Neill (1967). *The Rush Hour of the Gods: A Study of New Religious Movements in Japan*. New York: Macmillan.

McVeigh, Brian (2004). *Nationalisms of Japan: Managing and Mystifying Identity*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.

Mullins, Mark R. and Shimazono, Susumu and Swanson, Paul L., eds. (1993). *Religion and Society in Modern Japan. Selected Readings*. Berkeley: Asian Humanities Press.

Reader, Ian (2005). "Perspective: Chronologies, Commonalities and Alternative Status in Japanese New Religious Movements. Defining NRMs Outside the Western Cul-de-Sac." In *Nova Religio, The Journal of Alternative and Emergent Religions* IX/2: 84–96.

Reader, Ian (1991^a). *Religion in Contemporary Japan*. London: Macmillan Press Ltd.

Reader, Ian (2000). *Religious Violence in Contemporary Japan: The Case of Aum Shinrikyō*. Honolulu: University of Hawaii Press.

Reader, Ian (1991^b). "What Constitutes Religious Activity? (II)". In: *Japanese Journal of Religious Studies* XVIII/4: 373–376.

Reader, Ian – Andreasen, Esben – Stefánsson, Finn (1993). *Japanese Religions: Past and Present*. Richmond: Japan Library, Curzon.

Reader, Ian – Tanabe, George J. Jr. (1998). *Practically Religious. Worldly Benefits and the Common Religion of Japan*. Honolulu: University of Hawaii Press.

Shimazono, Susumu (2006). "Contemporary Japanese Religions." In Swanson, Paul L. and Chilson, Clark, eds. *Nanzan Guide to Japanese Religions*. Honolulu: University of Hawaii Press, 220–234.

Internetové zdroje

"Contemporary Religions in Japan", dostupné z: http://nirc.nanzan-u.ac.jp/publications/jjrs/CRJ_cumulative_list.htm [2. 1. 2010].

"Japanese Journal of Religious Studies", dostupné z: http://nirc.nanzan-u.ac.jp/publications/jjrs/jjrs_cumulative_list.htm#latestissue [2. 1. 2010].